

פני

תי במשרד האינפורמציה, איתו ניהלת שיחה מקרית שעה שהמתנתי למנהל מחלקת עיתונות-חוק, נהגו כולם להזכיר כדבר מיכן מאלו שבפורטוגל קיימת דיקטטורה. אבל נדמה לי שהנציגים הנכבדים האלה של הגש האפרו-אסייתי לא למדו אף פעם מה מובנה של מלה זו. מיהו הדיקטטור? שליט בעל סמכויות וזכויות החלטה אבי סולוטיות. אבל כולם שוכחים שבפורטוגל, בניגוד לכמה מדינות שנוהגות לקרוא לי עצמן דיקטטוריות, יש חוקה. וחוקה זו מגבילה באופן מפורש את סמכויותיהם של בעלי המשרות השונות בצמרת השלטון. דיקטטוריות היא מושג בעל משמעויות רחבות, שניתנו לו פירושים שונים ולפעמים סותרים. אולם במובנה הרחב פירושה: של טון הנבחר על ידי העם. גם בפורטוגל קיים לכאורה שלטון העם. השאלה היא רק ממי מורכב העם הרשאי להשתתף בבחירת השלטון שלו?

וכאן קובעת החוקה הפורטוגלית, זו שנוקקה על ידי סאלאזאר עצמו בראשית ימי שלטונו, הגדרות ברורות שאינן נותנות מקום לטעות. בעלי זכות הבחירה עבור טוגל הם רק ראשי משפחות, וזה בתנאי שהם יודעים קרוא וכתוב וששילמו מיסים בגובה מסוים שקובע החוק. נשים הן משרות לזכות בחירה, אלא במקרה שהן מכהות כראשי משפחה, שהן בעלות השכלה תיכונית וששילמו מיסים בסכום מוגדר. אולם גם כל בעלי נתונים אלה אינם עדיין בבחירתם בוחרים שזכותם שרירה ומבוטחת. החוקה הפורטוגלית קובעת שרוב שלב של מקרים בהם ראשי גוף מיוחד, שהוא כמוגן גוף ממשלתי, לשלול מאזרחים את זכות הבחירה שלהם. בין מקרים אלה נכללים אנשים שביצעו עבירות פליליות, אנשים ש"רמת המוסר שלהם אינה משביעת רצון" ואנשים שהם "בעלי דעות ה" נוגדות את קיומה העצמאי והריבוני של פורטוגל ואת החוקה". במילים אחרות: כל האזרחים רשאים לבחור בפורטוגל, אלא שלא כל אחד הוא אזרח. והממשלה רשאית לקבוע לפי שיקול דעתה, מי מהבוחרים אינו "בעל רמה מס" רית נאותה" או "שדעותיו נוגדות את קיום המדינה".

האינפוזיציה מתכפרת

בדיוק בימים בהם שהותי בפורטוגל, התרחש בליסבון מאורע שהסעיר את

ליסבון. בליה חונות בה נידות של המשטרה ומשרת הבטחון הפורטוגלית שעמדו ערב הבחירות במצב הכן כדי למנוע כל התקהלות של ההמונים או ויכוח פומבי על נושאים פוליטיים.

רנו האימפריה

קפת שורת בתי קפה משמשת מקום המיפגש העיקרי של בני

מאת אלי תבור

אלא שאותו ישראלי הושפע כנראה יותר משינויות ולחישות מאשר מדיעה. כי ה" פורטוגלים עצמם — על אף שהם יודעים שאין זה משתלם להתעסק במולדתם ב" פוליטיקה, ולמרות שאינם נכונים להביע את דעותיהם בגלוי באזני זרים — אינם עושים כלל רושם כאילו הם נתונים במש" טר של טרור, מסוג זה שתואר בסרטים הוליוודיים על ארצות הגושה-המזרחי. אותו ערב ישבתי בחברת כמה צעירים פורטוגלים. הם היו כולם בניגם למשפחות אמידות ובעלי השכלה. שניים מהם היו עתונאים והשאר בעלי עסקים שונים. הביא אותי לחברתם עתונאי צעיר, אותו הכרתי במשרד האינפורמציה הפורטוגלי, שעזר לי להתמצא בדרכי איסוף האינפורמציה. במשך כל השיחה היה הנושא העיקרי — ישראל. הם גילו בקיאות מפתיעה למדי ב" נעשה אצלנו, התעניינו בעיקר במבצע סיני ובתפיסת אייכמן. ניכר היה מדבריהם ש" שני מבצעים אלה עוררו בהם התפעלות לא מעטה.

אחרי נסיוני עם הישראלי חששתי להסב את השיחה לנישאים של פוליטיקה מקר" מית. אולם לבסוף שאלתי: "ובעד מי מצכי עם אנשים כמוכם בבחירות?" "אנחנו לא מצביעים", היתה התשובה. הם ראו כנראה את הבעת ההשתוממות שעל פני, שכן אחד מהם מיהר להסביר לי כדי למנוע אייבהנות: "אין לנו זכות בחירה".

הממשלה כוזבת בוחרים

נחשפה לעיני בפעם הראשונה מהותן של אותן בחירות המתקיימות בפורטוגל. באימפריה שאיכותיות המדרי נהגה מתקרבת עתה למיליון העשירי ומספר נתיניה שמעברלים הוא כ-14 מיל" ויק, אין מספר בעלי זכות הבחירה עולה על מיליון וחצי. לי ציין שבעיר כמו ליסבון, אשר מספר תושביה מגיע למיליון נפש, הספיקו תריסר תחנות קלפי לשרת את כל בעלי זכות הבחירה בעיר. מאוחר יותר למדתי, שבניגוד לדבורים רשמיים בארצות הנתונות לשלטון רווני, אין הדבורים הפורטוגליים הרשמיים נרת" עם כלל מפני ויכוח על מהות המשטר הנהוג בארצם. הם אינם חרדים להזכיר את המלה "דיקטטורה". להיפך, הם הראו שונים הנהוגים להשתמש בה. "בהתקפה האחרונה שערכו על פורטוגל באומות המאוחדות", אכר לי סקיד ממשל-

מקאו שבסין ובאי טימור שבשרשרת האיים המלאיים. מלבד קבוצת איי קאפוארדה היא מחזיקה עוד בשלוש מדינות אפריקאיות — גינאה הפורטוגלית, מוזמביק ואנגולה.

הישראלי פחד הדבר

האמנם מישטרו של סאלאזאר בפור" הגעתי לליסבון ימים מספר לפני שנע"ר כו בה הבחירות האחרונות לאסיפת-הנב"ח רים. האווירה ברחוב לא דמתה כלל לאוויר" בחירות בישראל. לא נערכו שום אסיפות בחירות פומביות והאנשים ברחוב אפילו לא הזכירו את העיבה שבעוד שבוע ילכו לקלפי. הטרידה אותי השאלה: באיזו מידה קיימת הזכות לכנות בשם דיקטטורה משטר בו נערכות בחירות, שבניגוד לארצות טר" טאליטריות נסויימות, מצויים בהן את מוע" מדותם גם מועמדים המתנגדים למשטר" התשובה לשאלה זו ניתנה לי במהירות רבה יותר משיעיתי לה. ישבתי בחברתי של אחד הישראליים המתגוררים בליסבון. היינו שנינו לבד בחדר. דיברנו עברית ולא היה שום חשש שמישהו יבין את תוכן שיחתנו. תוך כדי שיחה ביקשתי מהאיש שיבהיר לי את מהות המשטר במדינה ומה מתרחש סביב הבחירות הקרובות. האיש, צבר שגול בארץ, הפסיק לפתע את שטף דיבורו. הוא שניה גם את ה" ניטה האישית הלבבית. "אני מבקש ממך, בוא לא נדבר על נושאים אלה". "מדוע?" תמהתי. "אינני מבקש ממך שתגיד לי, חס וחלילה, משהו נגד המשטר. הסבר פשוט מה קורה כאן". האיש שוב הסתגר: "נדבר על כל מה שאתה רוצה, רק לא על פוליטיקה. כאן לא מדברים על זה. מי שלא רוצה צרות לא מדבר על נושאים אלה". "אבל אף אחד לא שומע אותנו. וגם אם ישמע מישהו הרי לא יבין מה אנחנו מדברים", ניסיתי לשכנע אותו. "זה לא כל כך פשוט", אמר האיש. "מס" סיק שידעו שנפגשת אתי ואחר כך יקראו מה שכתבת כדי שיהיו לי צרות". מאוחר רגע, לא רק שישראל זה לא די בר על פוליטיקה, אלא שהוא נעשה מסויג כולו. כשנפרדנו, ביקש אותי: "עשה לא טובה. אל תכתוב ולא תספר לאיש ש" נפגשת אתי. מוטב בכלל שלא תזכירני."

הקפיטן הפורטוגלי הנריקו גאלואז, לא זורת מזכירתו הנאה בחליפה הלבנה וארבעה גברים נוספים, לכד לפני שלושה שבועות מטוס-נוסעים פורטוגלי מעל ליס" בין ופיוז מעליו כרוזים הקוראים לתושבים להמנע מהצבעה בבחירות לבית-הנבחרים, הפתיע רבים ברחבי העולם. אלא שההפתעה לא היתה בצורת השוד הדון-קישוטי שלה, כי אם בכך שבמעשה הרפתקני נוסף זה, מצד האיש שכבש לפני שנה את אנית ה" נוסעים הפורטוגלית סנטה מריה, גילה לי רבים בפעם הראשונה שבפורטוגל נערכות בכלל בחירות.

זוהי אולי ההפתעה הגדולה ביותר גם לכל מי שמתחיל להתעניין במהותה של איתה מדינה נידחת בקצה חצי-האי האיברי, שבמשך 30 השנים האחרונות מנהל איתה רודן יהודי — הפרופסור אנטוניו דה-אוליבי" יירה סאלאזאר. כשרונם של סאלאזאר ל" השאיר את המדינה הנתונה למרותו הרחק מוקדרי ההתענינות הבינלאומית, השכיח את עצם קיומה מליבם של אלה הזוכרים את קיומן של מדינות לפי כותרות העתונים ולא לפי מפות הגיאוגרפיה.

זוהי בעצם הסיבה כדוע מתנגדיו של סאלאזאר נלחמים בו באמצעים שאין בהם כלום מלבד הפירסומת — רק כדי להזכיר לעולם את קיומה של פורטוגל. תוך כדי כך הם זוכים, שלא בצדק, לאהדת העולם החופשי הרואה בהם רק לוחמים נגד רוד" נדונו של סאלאזאר ושוכח שהקבוצה אותה מייצג גאלואז אינה אלא כניסה פאשיס" טית של אנשי-צבא לשעבר, שכל כונתם אינה אלא לרשת את מקומו של סאלאזאר בשלטון.

אולם פעילותה של קבוצה פאשיסטית זו, המרוכזת בארצות דרום-אמריקה וצפון אפריקה ושאינה אלא חלק מארגון גדול יותר בשם "הדריל" (ראשי תיבות של "ה" הנהגה האיברית המהפכנית לשחרור") — ארגון שמטרתו להסיל את המשטרים ב" המדינות — הוכיחה גם את העובדה ש" מדינה נידחת זו היא עדיין אימפריה חובקת עולם; שטחיו בושבותיה שמעבר לים ער" לים 22 מונים על שטחה שלה ושהאיכ" לויסה בהן גדולה כמעט פי אחת וחצי מ" איכותית פורטוגל עצמה. פורטוגל שלטת עדיין בשלושה איים הריים: גואה, דמאו ודיו. היא מחזיקה ב"

הקפיטן הנריקו גאלואז, כו" בש הסנטה מריה ומטוס הנוסעים, כחלק ממאבקו נגד הרודן סאלאזאר.